

Sygn. akt III CZ 242/22

POSTANOWIENIE

Dnia 20 grudnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Pierwszy Prezes SN Małgorzata Manowska (przewodniczący)

SSN Leszek Bosek

SSN Maciej Kowalski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa L. W. i I. W.

przeciwko Bank AG w W.

o ustalenie, ewentualnie o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 20 grudnia 2022 r.,

zażalenia pozwanej na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 17 marca 2022 r., sygn. akt I ACa 602/21,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Powodowie L. W. i I. W. domagali się w pozwie skierowanym przeciwko Bank AG z siedzibą w W. ustalenia nieważności umowy o kredyt hipoteczny z dnia 28 sierpnia 2007r a w przypadku nieuznania tego żądania za zasadne, zasądzenie od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwoty 68 324,31 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia doręczenia pozwu do dnia zapłaty.

Wyrokiem z 27 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w Legnicy ustalił, że umowa o kredyt hipoteczny zawarta w dniu 28 sierpnia 2007 r. przez powodów L. W. i I. W.

z Bank.1 spółkę akcyjną z siedzibą w W. (obecnie Bank AG z siedzibą w W.) jest nieważna.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, na skutek apelacji pozwanego Banku, wyrokiem z 17 marca 2022 r. uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Legnicy do ponownego rozpoznania.

Zażalenie na powyższy wyrok wniósł pozwany. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, t.j. art. 386 § 4 k.p.c., polegające na bezzasadnym przyjęciu, że zachodzą przesłanki do uznania, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy ponieważ nie rozpoznał w ogóle roszczenia ewentualnego, podczas gdy Sąd I instancji dokonał oceny abuzywności kwestionowanych przez powodów postanowień umownych w układzie procesowym, w którym powodowie przedmiotem powództwa obejmowali zarzut nieważności spornej umowy i żądanie zapłaty i w tym zakresie wydał orzeczenie kończące postępowanie w I instancji.

Wniósł o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania wraz z zasądzeniem od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania zażaleniowego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu II instancji służy przeprowadzeniu kontroli istnienia procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji wyroku kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy. Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej, powołanej przez ten sąd, podstawie orzeczenia kasatoryjnego (postanowienie Sądu Najwyższego z 11 maja 2022 r., III CZ 161/22). W postępowaniu toczącym się w wyniku zażalenia złożonego na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. na orzeczenie kasatoryjne Sąd Najwyższy bada tylko, czy wystąpiły wskazane przez sąd drugiej instancji

przesłanki uchylenia zaskarżonego wyroku, którymi są: nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznanie przez ten sąd istoty sprawy oraz sytuacja, gdy wydanie wyroku przez sąd drugiej instancji wymagałoby przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego nie mogą być inne kwestie, w szczególności dotyczące oceny zasadności roszczenia ani merytorycznego badania stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak również badania prawidłowości zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się ściśle do wskazanych podstaw uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z 24 lutego 2022 r., III CZ 52/22).

W niniejszej sprawie sąd II instancji uchylił zaskarżony wyrok z uwagi na zaistnienie przesłanki z art. 386 § 4 k.p.c., tj. brak rozpoznania istoty sprawy. Jak uzasadnił, Sąd pierwszej instancji uwzględnił żądanie główne stwierdzając nieważność wiążącej strony umowy, rozstrzygając zatem w przedmiocie roszczenia głównego nie rozpoznał zgłoszonego przez powodów roszczenia ewentualnego.

Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem pojęcie "istoty sprawy" odnosi się do aspektu materialnego sprawy, a nierozpoznanie istoty zachodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, z 26 listopada 2012 r., I CZ 147/12, z 16 listopada 2012 r., III CZ 83/12, z 6 lutego 2018 r., IV CZ 1/18, z 30 września 2020 r., IV CZ 53/20). O sytuacji takiej można mówić, jeżeli sąd rozstrzygnął o żądaniu powoda na innej podstawie faktycznej i prawnej niż zgłoszona w pozwie, nie rozważył wszystkich zarzutów pozwanego dotyczących kwestii faktycznych czy prawnych rzutujących na zasadność roszczenia będącego przedmiotem sprawy. Innymi słowy, nierozpoznanie istoty sprawy polega na zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania pozwu, tj. niewyjaśnieniu i pozostawieniu poza oceną okoliczności faktycznych, stanowiących przesłanki zastosowania normy prawa materialnego, będących podstawą roszczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z 11 marca 2020 r.,

II CZ 6/20). Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi również w sytuacji, w której sąd pierwszej instancji dokonał oceny prawnej roszczenia bez oparcia jej o właściwie ustaloną podstawę faktyczną i w związku z tym w sprawie zachodzi potrzeba poczynienia po raz pierwszy niezbędnych ustaleń faktycznych. Ma to miejsce między innymi wtedy, gdy sąd odmówił dalszego prowadzenia sprawy, przyjmując brak legitymacji procesowej stron, skuteczność twierdzenia lub zarzutu wygaśnięcia bądź umorzenia zobowiązania, upływ terminów zawitych, terminu przedawnienia, przedwczesność powództwa czy też nie rozpoznał żądań w aspekcie wszystkich twierdzeń powoda lub zarzutów pozwanego, bezpodstawnie przyjmując, że nie zostały one zgłoszone lub zostały zgłoszone, ale są objęte prekluzją procesową.

W doktrynie i orzecznictwie zgodnie przyjmuje się, że zgłoszenie żądania ewentualnego jest szczególną formą kumulacji roszczeń i ma zwiększyć szanse powoda na uzyskanie ochrony prawnej, wygranie procesu i definitywne rozstrzygnięcie sporu między stronami, jest procesowo dopuszczalne (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 18 października 2013 r., III CZP 58/13, OSNC 2014/6/62; wyrok Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2017 r., V CSK 198/16; postanowienie Sądu Najwyższego z 4 października 2012 r., I CSK 100/12). Gdy sąd drugiej instancji powództwo główne uznaje za bezzasadne, a w konsekwencji podlegające oddaleniu, winien zrealizować obowiązek orzekania również co do roszczenia ewentualnego (wyrok Sądu Najwyższego z 3 lipca 2019 r., II CSK 306/18; postanowienie Sądu Najwyższego z 14 marca 2014 r., III CSK 124/13).

W niniejszej sprawie wyrokiem z 27 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo o ustalenie nieważności umowy, a na skutek apelacji pozwanego, dokonując kontroli prawidłowości rozstrzygnięcia sądu I instancji, Sąd Apelacyjny wskazał, że nie podziela poglądu o nieważności umowy kredytu. Tym samym przyjął, że nie zaistniały podstawy do uwzględnienia powództwa głównego. Sąd Apelacyjny prawidłowo uznając, że roszczenie główne i ewentualne są odrębne i stanowią samoistny przedmiot rozstrzygnięcia, pominął jednak, że żądanie te były oparte na tej samej podstawie faktycznej a Sądy obu instancji dokonały jedynie różnej oceny prawnej odnośnie do skutków abuzywności klauzul umownych. Sąd Okręgowy uznał, że pomiędzy stronami nie istnieje stosunek

prawny wynikający z umowy kredytu, w związku z czym nie orzekał co do żądania ewentualnego, natomiast Sąd Apelacyjny uznał, że umowa nadal może obowiązywać i być wykonywana. Żądanie ewentualne dotyczyło kwoty, która została ustalona poprzez porównanie kwot pobranych przez bank w ramach rat kredytowych z kwotami należnymi pozwanemu bez zastosowania zakwestionowanych w pozwie klauzul indeksacyjnych. Te kwestie (poza ustaleniem zasadności wysokości zgłoszonego żądania pieniężnego) zostały rozstrzygnięte przez Sądy obu instancji. Nie zachodzi nierozpoznanie istoty sprawy co do żądania ewentualnego, gdy do rozstrzygnięcia pozostaje jedynie wysokość objętej nim kwoty, jeżeli podstawa faktyczna roszczenia głównego i ewentualnego jest tożsama, zaś podstawę obu tych żądań stanowi stwierdzenie abuzywności klauzul umownych.

Sąd odwoławczy nie może ograniczać się przy tym wyłącznie do kontroli orzeczenia sądu pierwszej instancji, lecz bada ponownie całą sprawę, a kontrolując prawidłowość zaskarżonego orzeczenia, pełni również funkcję sądu merytorycznego, który może rozpoznać sprawę od początku, uzupełnić materiał dowodowy lub powtórzyć już przeprowadzone dowody, a także poczynić samodzielnie ustalenia na podstawie materiału zebranego w sprawie. Tym samym postępowanie apelacyjne - choć odwoławcze - ma charakter merytoryczny (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, Nr 6, poz. 55 i powołane tam orzecznictwo oraz wyrok Sądu Najwyższego z 9 maja 2013 r., II CNP 72/12,).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawiono w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.)